

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ Й СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ КАРТЯРСТВА У СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

В статті проаналізовано лексико-семантичні й структурні особливості лексики картярства у сучасній іспанській мові, запропоновано лексико-семантичну класифікацію досліджуваних одиниць, описано явища синонімії та полісемії. Полісемія не заважає розумінню гравців, оскільки контекст, ігрова ситуація вимагають актуалізації певного значення слова. Структурно найбільшу кількість складають бінарні номінативні словосполучення. Лексика картярства є відкритою системою. Між словником картярства та загальноживаною лексикою відбувається постійна взаємодія. Образність лексики картярства сприяє її проникненню в загальноживану лексику в ролі експресивних засобів.

Ключові слова: синонімія, полісемія, лексика картярства, фразеологізм.

Бобчинець Л. И. Лексико-семантические и структурные особенности лексики карточных игр в современном испанском языке. В статье проанализированы лексико-семантические и структурные особенности лексики карточных игр в современном испанском языке, предложена лексико-семантическая классификация исследуемых единиц, описаны явления синонимии и полисемии. Полисемия не мешает пониманию игроков, так как контекст, игровая ситуация требуют актуализации определенного значения слова. Структурно наиболее многочисленными являются бинарные номинативные словосочетания. Лексика карточных игр представляет собой открытую систему. Образность словаря карточных игр способствует ее проникновению в общеупотребительную лексику в качестве экспрессивных средств.

Ключевые слова: синонимия, полисемия, лексика карточных игр, фразеологизм.

Bobchynets L. I. Lexical, semantic and structural peculiarities of card games vocabulary in the modern Spanish language. The aim of the article is to analyze lexical, semantic and structural peculiarities of card games vocabulary in the modern Spanish language, to classify the words according to lexical and semantic criteria, to describe synonymy, polysemy within the lexicon. Topicality of the investigation is conditioned by frequent use of card games idioms in modern mass media. Synonymy is caused by parallel existence of Spanish and borrowed lexical units. Polysemy does not impede the players' understanding because the context and the game situation actualize certain meaning of the word. According to the structure the majority of the lexemes are two member word combinations, mainly nominative. Card games vocabulary in the Spanish language is an open system. The figurative character of card games vocabulary contributes to its penetration into general lexicon as expressive means. Card games idioms enrich general lexicon. Expressive characteristics of card game idioms in works of fiction and journalistic style in Spanish need further investigation.

Keywords: synonymy, polysemy, card games lexicon, idiom.

У сучасній лінгвістиці посилюється інтерес учених до професійної лексики та її взаємодії із загальноживаною лексикою. Лексика картярства в сучасній іспанській мові є найбагатшою у сфері азартних ігор як кількісно, так і якісно, про що свідчать численні фразеологізми, запозичення, переважно в лексико-семантичному полі ігор англійською колодою карт. Актуальність дослідження передусім пов'язана із значною популярністю фразеологізмів картярства у творах публіцистичного стилю, з їх частим уживанням

у заголовках іспаномовних новин. У сучасній лінгвістиці лексика картярства в іспанській мові досі не була предметом спеціальних досліджень. Існують лише праці, присвячені вивченню жаргонізмів досліджуваної лексики у 16-17 ст. (М.І. Чаморро), когнітологічні дослідження концепту азартної гри у французькій та російській мовах (В.С. Петріна), а також наукові розвідки, що вивчають особливості жаргону картярів на матеріалі української мови (О. Горбач).

Отже, об'єкт нашого дослідження становить лексика картярства у сучасній іспанській мові. Предметом дослідження є лексико-семантичні й структурні особливості зазначеної вище лексики. Мета – установити лексико-семантичні властивості лексики картярства в сучасній іспанській мові, виявити їхні структурні характеристики, а також окреслити перспективи подальшого лінгвістичного дослідження. Для цього ми скористалися такими лінгвістичними методами дослідження, як структурний метод, метод словникових дефініцій, контекстуальний, етимологічний, кількісний, морфолого-синтаксичний та семантичний аналізи. Матеріалом дослідження слугували друковані та електронні словники сучасної іспанської мови та спеціалізована література, присвячена картярським іграм (А. Ботін).

Карточні ігри, як і шахи, походять зі Сходу. Слово *naïpe* (арабського походження, від *naïb*) було вперше вжито у VIII ст. Спочатку колоду карт використовували для ворожіння (*cartomancia*, *echar las cartas*), пізніше – для розважальних ігор (*juegos de cartas / naipes*). В Іспанії ігри в карти набули широкої популярності у XIV ст. Попри закони, що забороняли ці ігри, вони все одно проводилися в закритих клубах, гральних домах, казино. У XII ст. існував навіть податок на гру в карти *renta de naipes*. Однак заборони і податок не завадили гравцям розвивати свої вміння, поповнювати арсенал ігор, а з ними – і словник картярства. Емоційність та азартність іспанців знайшли свій прояв в емоційно-забарвленій лексиці картярства.

Особливим для іспанської мови є те, що для позначення поняття *карти* існує два абсолютних синоніми: *la carta* і *el naïpe*. І, відповідно, колода карт – *baraja de naipes*, *baraja de cartas*, гра в карти – *juego de cartas*, *juego de naipes*. Паралельне співіснування назви латинського та арабського походжень свідчить про збагачення лексики картярства похідними словами. Адже саме арабське *naïpe* є продуктивною основою для словотворення, наприклад: *naïpesco* adj. «картярський» [9]; *naïpero/-ra* m/f – «1) людина, яка займається виготовленням карт, 2) ворожбит / ворожка» [5]; *naïpear* vi – «грати в карти», *naïpeador* – «той, хто захоплюється грою в карти» [8].

Іспанська колода карт (*baraja española*) є оригінальною і має символічний характер. Вона складається з 48 карт (та двох джокерів – *comodines*), поділених на 4 масті (*palos*): *oros* (символізують торгівлю), *espadas* (символізують знатність і довершеність), *bastos* (символізують землеробство, третій соціальний стан), *copas* (символізують релігію). Порядок «важливості» мастей є таким: *oros* («монети»), *copas* («чаші»), *espadas* («мечі»), *bastos* («палиці»). До кожної масті входять 12 карт, у яких нумерація починається з 1 (*муз* – *as*) до 12. Карта 12 – *rey* («король»), 11 – *caballo* («кінь»), 10 – *sota* («валет»).

Як бачимо, в іспанській колоді відсутня *reina* («дама»), що є, на нашу думку, свідченням маскулітності іспанської азартної гри, оскільки в карти, як правило, грали чоловіки, збираючись у спеціальних гральних клубах. Іспанці також називають іспанську колоду карт мачистською (*la baraja machista*). Раніше існувала «дама» в іспанській колоді, але зважаючи на мачизм епохи Середньовіччя, була замінена на «валета» («пажа»). Цікавим є те, що валет в іспанській колоді позначено словом жіночого роду: *la Sota*. Перше значення лексеми *sota* є «валет», а інші («дурна жінка, нахаба, повія») є похідними [4]. Мітка на картах іспанської колоди (лінія по боках карти) називається *pinta*, звідси походить фразеологізм *descubrir / sacar a alguien por la pinta (deducir un parentesco por el parecido físico* – «упізнати когось за зовнішністю, тому що схожий на свого родича») [2: 286].

Французька колода карт (*baraja francesa*, в Іспанії також має назви *baraja americana, baraja inglesa*), що є найбільш популярною в Європі, у тому числі в Україні, містить 52 карти, розділені на 4 масті (*colores*): *picas* (піки), *trüboles* (трефи), *diamantes* (бубни), *corazones* (черви). Символічно в Іспанії *corazones* – емблема церкви, *diamantes* – емблема багатства, аристократії, *trüboles* – емблема війська, а *picas* – емблема робітників. Як бачимо, поняття «масть» в іспанській мові виражене синонімами, що набувають іншого значення в словнику картярства: *palo* в іспанській колоді карт та *color* – у французькій.

Ураховуючи основні поняття, що становлять основу лексики картярства, пропонуємо її лексико-семантичну класифікацію. Отже, словник картярства включає такі назви:

– матеріальні предмети, необхідні для гри: колода карт (*baraja, naipes*), гральний стіл (*tapete*), табло (*marcador*);

– масті карт (*palos / colores*): піки (*espadas, picas*), черви (*corazones*), бубни (*diamantes, cuadrados*), трефи (*trüboles*), палиці (*bastos*), чаші (*copas*), мечі (*espadas*), монети (*oros*);

– карти, їх номінал: бубновий туз (*as de cuadrados*), червова десятка (*diez de corazones*), піковий валет (*jota de espadas*), трєфовий король (*rey de trüboles*), джокер (*comodnn, joker*) тощо.

– карточні ігри: покер (*pyquer*), дурень (*tonto*), сімка (*siete*), одинадцять (*once*), канаста (*canasta*), ескоба (*escoba*), мус (*mus*), бридж (*bridge*), екарте (*ecartü*), туге (*tute*), віст (*whist*) тощо;

– комбінації в іграх (*manos*), наприклад, у покері (*manos de pyquer*): стріт (*escalera*), флеш (*color*), фул-хауз (*full*), прямиий флеш (*escalera de color*), флеш-роял (*escalera real*), трійка (*trno*), старша карта (*carta alta*), каре або четвірка (*pyquer*), пара (*un par*), дві пари (*dobles pares*) тощо;

– види ставок (*apuestas*): подвійна ставка (*apuesta doble*), «сліпа» ставка (*apuesta ciega*), остання ставка гри в мус (*yardago*);

– типи грвців: натс (*dominador*) – гравець, у якого найкраща комбінація, «риба» (*pez*) – гравець, який зазвичай програ, «мельник» (*tritrador*) – гравець, який гра протягом декількох годин з метою повільно й обережно набрати великий ігровий капітал, шулер/нечесний гравець (*jugador de ventaja*,

tramposo, tahъr), «скеля» (*roca*) – гравець, який має дуже обережну тактику і який робить або підніме ставки тільки тоді, коли має на руках сильні карти;

– ігрові дії: знімати карти (*alzar*), тасувати карти (*barajar / peinar las cartas*), роздавати карти (*dar / distribuir / repartir las cartas*), починати гру (*entrarse / meterse en baraja*), викласти всі карти (*tenderse*), поступово відкривати карти (*brujular*), спасувати, тобто пропустити хід (*pasar*), зробити очко (*hacer / ocupar un punto*), умастити (*asistir*), блефувати (*hacer el bluff / farol*) та інші;

– ігрові рахунки: 20 очок (*20 puntos*), 100 очок (*100 puntos*), 2 негативних очок (*2 puntos negativos*) тощо;

– власні назви, серед яких виділяємо назви спеціальних колод карт, присвячених певним значним подіям (*Baraja Copa de Fútbol 2000*), назви картярських клубів (*Club de bridge Madrid*), назви виробників карт (*Heraclio Fournier*);

– сигнали жестів та міміки під час гри: сімка мечей = напівпосмішка на правий бік (*Siete de espada = media sonrisa hacia la derecha*), сімка монет = напівпосмішка на лівий бік (*Siete de oro = media sonrisa hacia la izquierda*), двійка = губи витягуються ніби у поцілунку (*Dos = labios como dando un beso*), трійка = гравець прикушує нижню губу (*Tres = se muerde el labio inferior*) [3: 126].

Однією з лексико-семантичних характеристик словника картярства є наявність синонімії. Наприклад, на позначення деяких мастей карт існують дві назви: піки – *espadas, picas*, бубни – *diamantes, cuadrados*. Деякі ігрові дії також мають синонімічні назви: зробити очко (*hacer un punto, ocupar un punto*), робити ставку на... (*jugar la carta de, apostar por...*), звільнитися від карт (*deshacerse de las cartas / descartarse / hacer un descarte*), роздавати карти (*dar / distribuir / repartir las cartas*). Зустрічаються синоніми й у номінаціях, що є характеристиками гравців: шулер (*jugador de ventaja, tramposo, fullero, tahъr*), гравець-суперник (*rival, contrincante, adversario, oponente*). Іноді абсолютні синоніми вживаються в літературі в одному й тому ж реченні чи абзаці з метою уникнення повторів у тексті. Наприклад: *Estudiar con detenimiento las cartas que tira nuestro rival nos proporciona gran informaciyn sobre el tipo de jugada que no le interesa. Ash pues, este seguimiento nos permitirb (con la ayuda de nuestras cartas) descartarnos de naipes repetidos a los que ha rechazado nuestro contrincante, evitando de este modo regalarle una carta que sea de su interüs* [3: 149]. У наведеному вище прикладі синоніми *rival* та *contrincante*, а також *naipes* та *cartas* вжито для запобігання повтору в тексті.

Варто зауважити, що в складі лексики картярства часто зустрічаються кальки при перекладі з англійської мови, наприклад, невдалий гравець – *риба, fish* – *pez*, або *скеля, rock* – *roca*. Деякі номени є англіцизмами, наприклад, комбінація карт у покері *full house* (англ.) – *full* (ісп.). У цьому випадку спостерігаємо своєрідне усичення, скорочення форми запозиченого слова. Адаптація англійських запозичень у лексиці картярства в іспанській мові відбувається нерівномірно. Часто один і той же номен передається по-різному, наприклад: *pyquer* і *pyker, full house* і *full, crupiu* і *croupier*. Подібне спостерігаємо й у випадку граматичної адаптації запозичень у мові-реципієнті, про

що свідчить уживання запозичень з артиклями, у множині за граматичними правилами іспанської мови, наприклад: *el bluff, el crupier – los crupieres, el ruquer – los ruqueres*.

Сленгова лексика картярства включає зооніми для позначення різних типів гравців: «риба» (*pez*) – гравець, який звичайно програє, «кит» (*ballena*) – гравець, котрий робить ставки на великі суми, а також метонімічні й метафоричні образи: *peinar las cartas* – тасувати карти, що в дослівному перекладі означає «розчісувати карти», *jugar limpio* – грати чесно (дослівно «грати чисто»), *jugar sucio* – грати нечесно (дослівно «грати брудно»).

Морфолого-синтаксичний аналіз лексики картярства виявив наявність значної кількості простих слів: *espadas, picas, sota, palo, naipe, mano, as*. Зустрічаються похідні слова, утворені за допомогою афіксів, серед яких переважають суфікси: *tramposo, fullero, jugador, ganador, apostante, valoracion, jugada*. Спостерігаємо також і префіксальні утворення: *reenvite, reenvidar, remarcar, descarte, contravalor*. Синтаксичні способи терміноутворення є найбільш поширеними, зокрема бінарні словосполучення, переважно номінативні: *tres rojo, trno de reyes, apuesta ciega, cortar la baraja, asistir al palo*. Багато слів, що виражають ігрові дії, є сполученнями дієслова та іменника в ролі прямого додатка (*peinar las cartas, hacer un punto*), дієслова та прислівника (*jugar sucio, jugar limpio*), іменника та прикметника у функції означення (*apuesta doble*). Числівники відіграють особливу роль, позначаючи грошову суму ставки (*200 euros*), суму виграшу (*2000 euros*), кількість отриманих гравцем балів (*21 puntos*), назву ставки (*14 rojo*), номінал або цінність певної карти (*As – un punto*).

Згідно з кількісними показниками структурних особливостей лексики картярства, перше місце посідають словосполучення – 580 ЛО (лексичних одиниць) або 65,6% від загальної кількості 884 ЛО, прості слова становлять 244 ЛО (27,6%), похідні слова – 52 ЛО (5,9%), а складні слова – 8 ЛО (0,9%). Словосполучення ж найточніше передають ігрові поняття (*apuesta doble, hacer descarte, el reparto de cartas*).

До лексики карточних ігор уходять як специфічні назви (*descarte, baza*), так і загальноновживані лексичні одиниці (*dar las cartas, apuesta ciega, apuesta grande, abrir las cartas*), що свідчить про взаємозбагачення словника картярства і загальноновживаної лексики. Так, загальноновживаний номен «*cortar*» – з основними значеннями *різати, скорочувати, кроїти, стригти* – у словнику картярства в комбінації зі словами «*baraja*» та «*cartas*», *cortar la baraja / cartas* набуває спеціального значення «*різати колоду / карти*». Також загальноновживане слово «*dar*» зі значенням давати у словосполученні «*dar las cartas*» означає «*роздавати карти гравцям*». Цікавим є те, що загальноновживані слова спочатку можуть «професіоналізуватися» у спеціальній сфері вживання, а потім знову ж «де професіоналізуватися», або, за словами сучасної іспанської дослідниці М.Т. Кабре, баналізуватися [1: 175], потрапляючи до складу загальноновживаної лексики у вигляді фразеологізмів. Прикладом може слугувати *abrir las cartas*, що містить загальноновживане слово *abrir*, яке змінює

семантику в словосполученні *mostramos cartas al supertruco*. Використана в переносному значенні одиниця поповнює загальноновживану лексику в ролі фразеологізму зі значенням «*розкрити правду, діяти відверто*». Окреслені вище процеси свідчать про відкритість системи азартних ігор, зокрема картярства. Численні словосполучення-номени картярства поповнили загальну лексику іспанської мови, увійшовши до неї у формі образних, метафоричних виразів. Слід зауважити, що серед «картярських» фразеологізмів, є також фразеологізми-синоніми (*jugar a dos cartas, jugar alguien con dos barajas* – «вести подвійну гру»; *peinar las cartas, barajar* – «тасувати карти») й антонімічні фразеологізми (*ensecar las cartas* – «видати себе, розкрити свої наміри»; *no ensecar las cartas* – «тримати язика за зубами, не розкривати своїх намірів», *jugar limpio / sucio* – «грати чесно / нечесно»). Деякі з фразеологізмів є полісемантичними, наприклад, *quedarse uno a espadas* має декілька значень: 1) зазнати невдачі, залишитися з носом; 2) програтися до останньої копійки, розоритися, збанкрутувати; 3) нічого не розуміти [4]. Як бачимо, лише значення 2 належить до сфери азартних ігор, а значення 1 та 3 вже поповнили загальноновживану лексику. Важливим є те, що в ситуації професійного спілкування фразеологізми виступають у функції лексикалізованих словосполучень і не мають образного забарвлення, на відміну від загальноновживаної лексики.

Образність лексики картярства проявляється у значній кількості фразеологізмів, а також у прислів'ях та приказках, афоризмах видатних іспанців, наприклад: *Carta echada, no puede ser retirada. Dame aficionado al juego y yo te lo daré borracho y mujeriego. Dinero que el naipe ha trando, hoy venido, macana ido. Buenas cartas a veces pierden. Cuando hay lealtad y franqueza, las cartas sobre la mesa. En la siesta y en el juego se conoce al caballero. Naipes, mujeres y vino mal camino*. Зазначені вище приклади є анонімними. Крім того, існують авторські фрази про азартні ігри, наприклад:

– *La guerra siempre es como un juego de azar, no importa quien gane siempre hay pñrdidas para todos los participantes.* (Samuel Gonzalez);

– *El juego cumple una alta misiyn moral, sirve para arruinar a los idiotas.* (Santiago Ramyn y Cajal) [6].

Наведені вище приклади свідчать про те, що іспанці намагалися осмислити сутність азартних ігор, їх негативний вплив на людей. Особлива популярність карточних ігор як виду розваг і дозволя знайшла прояв у численних образних, метафоричних виразах, що увійшли в загальноновживану лексику з термінології картярства. Лексика картярства в сучасній іспанській мові є відкритою системою, яка взаємодіє з загальноновживаною лексикою. Синонімія та полісемія в словнику картярства не є перешкодою для розуміння гравців і часто пов'язана із запозиченнями, тобто зі співіснуванням іспанського і запозиченого терміна. Структурно серед номенів картярства виділяємо слова прості, похідні, хоча переважна кількість є бінарними словосполученнями. Перспективним вважаємо дослідження експресивних властивостей фразеології азартних ігор у творах художньої літератури, публіцистичних текстах.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Cabrí M. T.** La terminología. Representación y comunicación. Una teoría de base comunicativa y otros artículos / Magna Teresa Cabrí. – Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra // Serie Monografies 3, 1999. – 369 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

2. **Basterrechea Sosa I.** Cubaneando. Diccionario Cubano-español / Ivo Basterrechea Sosa. – Miami-Florida-USA: Editorial Glorieta, 2012. – 363 p. 3. **Botín A.** Todos los juegos de cartas / Arturo Botín. – Barcelona : Robinbook, 2011. – 299 p. 4. **ABBY** Lingvo x5 2011 / Electronic Dictionary. 5. **The Free** Dictionary. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: es.thefreedictionary.com/naipero. 6. **La vida** es como el juego. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.desmotivar.com/desmotivaciones/101504_la-vida-es-como-el-juego. 7. **Lexikon** Phraseologie. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hispanoteca.eu/LexikonPhraseologie.asp>. 8. **Spanish-English** Dictionary. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: dictionary.reverso.net/spanish-english/naipador. 9. **Spanish-Russian** Dictionary. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.classes.ru/all-spanish/dictionary-spanish-russian-universal-term-51710.htm

Бобчинець Любов Іванівна – аспірант Київського національного лінгвістичного університету, викладач кафедри романської філології та перекладу, Київський національний лінгвістичний університет. 03680, Україна, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73.

E-mail: blinfo@ukr.net

Тел. +38 066 97 99 188

<http://orcid.org/0000-0002-8326-1948>

Bobchynets Liubov Ivanivna – Postgraduate student, Lecturer of Spanish, Department of Romance Philology and Translation, Kyiv National Linguistic University. Kyiv-150, Velyka Vasylkivska Str., 73, 03680, Ukraine.